

บทที่ 1

บทนำ

การมีทนายความในคดีอาญา : ศึกษาในฐานะเป็นสิทธิกับในฐานะเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถึงแม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เคยมีการขยายความคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญามากขึ้นแต่ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าใด ไม่เพียงแต่จะมีการแก้ไขถึงการขยายสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยให้ครอบคลุมกรณีต่างๆ มากกว่านี้ แต่ควรให้ศาลบอกสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเลยจะได้รับเกี่ยวกับการพิจารณาคดีด้วย¹ เนื่องจากในทุกขั้นตอนสิทธิของผู้ถูกพิจารณาต้องได้รับการเอาใจใส่ที่จะปกป้อง และข้อสมมุติฐานที่ว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จะต้องถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่นำมาใช้² สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญานั้นถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พึงมี และพึงได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน³ ดังนั้นในการต่อสู้คดีโดยเหตุที่จำเลยไม่มีความรู้ทางกฎหมาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีผู้ช่วยเหลือคดีร้ายแรงมากเท่าไรความจำเป็นในการมีทนายความยิ่งสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว นอกจากนี้ผู้ต้องหาและจำเลยบางคนยังมีความบกพร่องทางกายอีกเป็นต้นว่า พิการ, เป็นใบ้, หูหนวก, ตาบอดหรือจำเลยบางคนยังมีความเจริญทางร่างกายไม่เต็มที่ โดยเป็นเด็กหรือเป็นเยาวชน เป็นต้น บุคคล

¹Kitipong Kittayarak "Toward Equal Justice: The Right to Counsel in Thailand," Chulalongkorn Law Review, Vol 6 (1980-1990), p.110.

²นุรธา วัฒนะชีวะกุล, เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 5.

³มารุต บุนนาค, สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา วารสารทนายความ 15 (เล่มที่ 3 ปีที่ 16) หน้า 5.

เหล่านี้ย่อมหย่อนความสามารถในการต่อสู้คดี จึงจำเป็นต้องมีทนายความ⁴

การขยายความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่หย่อนความสามารถและผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกฟ้องเป็นคดีอุกฉกรรจ์ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีหลักประกันสิทธิในชีวิตสูงขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกันตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของไทย ดังนั้นจึงสมควรศึกษาว่าในต่างประเทศเขาใช้หลักเกณฑ์และข้อเท็จจริงอย่างไร และด้วยเหตุผลอะไรที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้สามารถขยายการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความในคดีอาญาได้มากกว่าประเทศไทยพร้อมกันนี้ขณะที่ประเทศต่างๆ เหล่านี้ เช่นสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน อังกฤษ เป็นต้น ขยายสิทธิการมีทนายความในคดีอาญาให้มากขึ้นก็ย่อมมีปัญหาตามมาอย่างแน่นอน เช่น การจัดหาทนายเพื่อรองรับการขยายสิทธิขบประมาณของรัฐที่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยจึงสมควรจะศึกษาว่าประเทศต่างๆ เหล่านี้ ว่ามีการแก้ปัญหาอันเกิดจากการขยายสิทธิการมีทนายความในคดีอาญานี้อย่างไร หลักเกณฑ์และข้อเท็จจริงที่วางไว้สำหรับการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาเกี่ยวกับการมีทนายความ โดยรัฐจัดหาให้ในปัจจุบันภายใต้สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และสมควรที่จะมีการแก้ไขอย่างไร ถึงเวลาหรือยังที่ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาอย่างเท่าเทียมกันและอย่างยุติธรรมเต็มที่

2. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยจะศึกษาถึงทฤษฎีและหลักพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งชั้นสอบสวนและชั้นศาล และบทบาทหน้าที่ความสำคัญของการมีทนายความในการดำเนินคดีอาญา พร้อมทั้งระบบการดำเนินคดีอาญาทั้งของไทยและต่างประเทศ และศึกษานำหลักเกณฑ์ข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นจุดแบ่งแยกระหว่าง การมีทนายความของผู้ต้องหาและ

⁴คณิต ฅ นคร, "ฐานะหน้าที่ของทนายในคดีอาญา", วารสารอัยการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 47 (พฤศจิกายน 2534) หน้า 56.

จำเลยในคดีอาญาในฐานะ เป็นสิทธิกับในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดีว่ามีอย่างไรในแต่ละประเทศ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถมีทนายความได้โดยทางรัฐจัดหาให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาเป็นสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยโดยแท้ซึ่งจำเลยสามารถสละสิทธิได้ หรือในประเทศเยอรมัน ซึ่งถือว่าการมีทนายความในคดีอาญาของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี หรือเป็นการบังคับว่ารัฐต้องจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยก่อนจะมีการพิจารณาคดีอาญาและจำเลยสละสิทธิไม่ได้ เป็นต้น และวิเคราะห์ถึงความแตกต่างของหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ใช้เป็นหลักการทำ ความคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยคดีอาญาในชั้นสอบสวนกับในชั้นศาลว่าเป็นอย่างไรนอกจากนี้ จะแยกให้เห็นว่า เมื่อมีการขยายสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาให้มากยิ่งขึ้นแล้ว จะมีการรองรับปัญหาที่จะตามมาเกี่ยวกับการขยายสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาอย่างไรและจะสามารถนำวิธีการแก้ปัญหาของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้หรือไม่ พร้อมทั้งนี้ ได้ศึกษาถึงความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะผสมผสานหลักเกณฑ์ และข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นจุดแบ่งหรือเป็นข้อกำหนดในการที่รัฐช่วยจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาจำเลยในคดีอาญาต่างประเทศ มาปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของไทย

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา
- 2) เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์และข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นจุดแบ่งแยก งานการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิกับในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดีว่ามีอย่างไร จะสามารถนำหลักเกณฑ์และข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาใช้กับประเทศไทยได้หรือไม่
- 3) เพื่อทราบถึงปัญหาที่ตามมาเกี่ยวกับการขยายสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาและแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น พร้อมทั้งศึกษาความเป็นไปได้หรือไม่ว่าประเทศไทยจะขยายสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาให้มากขึ้น
- 4) เพื่อทราบถึงความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาในชั้นสอบสวนกับในชั้นศาล

4. วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

- 1) วิจัยเอกสาร ทำการรวบรวมข้อมูลทางทฤษฎีและหลักกฎหมายในเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงคำพิพากษาฎีกาของไทยและต่างประเทศเพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการในการสรุปข้อเสนอนี้เกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป
- 2) วิจัยสนาม โดยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาว่านักกฎหมายมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการขยายสิทธิการคุ้มครองการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1) ทำให้ทราบปัญหาของการใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งปัจจุบันยังขาดหลักประกัน ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีทนายความที่เพียงพอ
- 2) ทำให้ทราบแนวความคิดทางทฤษฎีและนโยบายของรัฐในการคุ้มครองสิทธิในการมีทนายของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิและในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี
- 3) ทำให้ทราบหลักเกณฑ์และข้อเท็จจริง ที่เป็นจุดแบ่งแยกระหว่างการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิกับในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี
- 4) จากการศึกษาในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 นั้น ทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิกับในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี และแนวทางในการปรับปรุงการให้หลักประกันที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในเรื่องการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิกับในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดี
- 5) ทำให้ทราบหลักเกณฑ์และแนวทางในการคุ้มครองสิทธิการมีทนายความ ของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิและในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาคดีของต่างประเทศ

6) เป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจจะศึกษา เรื่องการคุ้มครองสิทธิการมี
ทนายของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในฐานะ เป็นสิทธิและในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการ
พิจารณาคดี

6. สมมุติฐานของการวิจัย

การมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาในฐานะ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณา
คดีให้ความคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพแก่ผู้ต้องหาและจำเลยมากกว่าการมีทนายความของผู้ต้องหา
และจำเลยในฐานะ เป็นสิทธิ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันนำห้
ความคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในเรื่องนี้ยังไม่เหมาะสม

